

İKİNCİ YENİ SORUŞTURMASI

Investigation of İkinci Yeni

Doç. Dr. Ferhat KORKMAZ

Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Batman, Türkiye.
korkmaz1871@gmail.com

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received
10.10.2023

Kabul/Accepted
07.12.2023

Sayfa/ Page
1-13

Öz

Pazar Postası'nda 1957 yılının başlarında yayımlanan "İkinci Yeni İçin Ozanlar Ne Diyor" adlı soruşturma, İkinci Yeni'nin bir şiir hareketi olarak kabul edilmesi açısından son derece önemlidir. İkinci Yeni Soruşturması, edebiyat dünyasında İkinci Yeni'nin ortaya çıkması açısından 'sui generis' bir manifestodur. İkinci Yeni Soruşturması'na katılan şair ve yazarlar dikkate alındığında, sınırlı sayıda yazar ve şairin savunuculuğunu belirli bir süre yürüttüğü İkinci Yeni, adı geçen soruşturmanın yapılmasından itibaren edebiyat dünyası tarafından ortak bir mesele haline gelir. Böylece yeni şiirin getirdiği yeni poetik duruş, geniş ölçüde tartışılmaya başlanır ve geleceğe etkili olarak varlığını kurar. Söz konusu soruşturmaya İlhan Berk, Edip Cansever, Turgut Uyar, Ece Ayhan, Tevfik Akdağ, Özdemir Nutku, Nihat Ziyalan, Yılmaz Gruda ve Ahmet Oktay katılır. İkinci Yeni'nin öncü şairlerinden Cemal Süreya ve Sezai Karakoç soruşturmada yer almaz. Bu çalışmada, İkinci Yeni üzerine yapılan ve *Pazar Postası*'nın 27 Ocak 1957 tarihli 5. sayısı ile 24 Şubat 1957 tarihli 9. sayıları arasında yayımlanan soruşturma değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İkinci Yeni, Soruşturma, *Pazar Postası*.

Abstract

The investigation titled "What the Poets Say About the İkinci Yeni", published in *Pazar Postası* newspaper in early 1957, is extremely important in terms of accepting the İkinci Yeni as a poetry movement in Turkish Literature. The investigation is a *sui generis* manifest in the emergence of the İkinci Yeni in the literary world. Considering the poets and writers who participated in the investigation, it ensured that the İkinci Yeni, which was defended by a limited number of writers and poets for a certain period of time, was adopted by the literary world from that date onwards. Thus, the İkinci Yeni becomes a common problem for writers and poets of all kinds; the new poetic stance brought by the new poetry begins to be widely discussed and effectively establishes its presence in the future. İlhan Berk, Edip Cansever, Turgut Uyar, Ece Ayhan, Tevfik Akdağ, Özdemir Nutku, Nihat Ziyalan, Yılmaz Gruda and Ahmet Oktay participated in the investigation. Cemal Süreya and Sezai Karakoç, the pioneering poets of the İkinci Yeni, did not take part in the investigation. In this study, the investigation conducted on the İkinci Yeni and published in the 5th issue of *Pazar Postası* dated 27 January 1957 and the 9th issue dated 24 February 1957 is evaluated.

Keywords: İkinci Yeni, Investigation, *Pazar Postası* Newspaper

Atıf/Citation: Korkmaz, F. (2023). İkinci Yeni Soruşturması. *International Journal of Filologia*. ISSN: 2667-7318 6(10), 1-13.

Bu makale Ferhat KORKMAZ tarafından Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Alaattin KARACA danışmanlığında hazırlanan "Pazar Postası'nın Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Giriş

Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri ve edebiyatının önemli dönüm noktalarından biri de şüphesiz ki İkinci Yeni hareketi olmuştur. İkinci Yeni, Türk şiirinde mantıksal çizgiyi bertaraf etmiş; şiirde anlam, sentaks ve gerçeklik bakımından yepyeni yaklaşımlar getirmiştir. Bu yaklaşımların önemli bir kısmı, 1950'li yıllardan günümüze değin yıllar içinde pek çok edebî tartışmaya konu edilmiştir.

Garip hareketinin şiirde kırdığı sanatsallık ve yapmacıklık, İkinci Yeni şiirinin mecrasının belirlenmesini sağlamış; yeni şiir sayesinde geleneksel şiir anlayışı ve şiirde klasik söz diziminin dışına çıkmıştır. İkinci Yeni şiirinin ortaya koyduğu yeni üslup başta hikâye olmak üzere diğer edebî türler üzerinde de etkili olmuştur.

Yazar ve şairler, İkinci Dünya Savaşı yıllarından itibaren Birinci Yeni'nin Türk şiirine egemen olmasıyla bazı istisnalar dışında bu hareketin sanat anlayışına uygun eserler ortaya koymuşlardır. Şairler, savaşın büyük felaket ve yıkımlarla sona ermesinden itibaren yeni arayış içinde olmuşlar; kimi eser, dergi ve gazetelerde İkinci Yeni şiirine örnek sayılabilecek öncü şiirler yayımlamışlardır. *Pazar Postası*, *Yeditepe* ve *Dost* gibi yeni edebiyat ve sanat anlayışını destekleyen gazete ve dergilerde yayımlanan şiirler, edebiyat âleminde zamanla kayda değer bir ağırlık kazanarak yeni bir şiir hareketine zemin hazırlamıştır. Böylece 1960'lı yıllara doğru İkinci Yeni'ye uygun şiir ortamı edebiyat âlemini etkisi altına almıştır. *Son Havadis* ve *Pazar Postası* gibi modern edebiyat ve sanatsal deneylere kucak açmış gazetelerde yazı yazıp yöneticilik yapan Muzaffer Erdost'un¹ ismini koyduğu İkinci Yeni, o yıllardan itibaren modern Türk şiiri üzerinde günümüze kadar etkilerini sürdüren majör bir harekete dönüşmüştür.

1950 sonrası edebiyat ortamında, geniş bir yelpazeye dağılan ve farklı hareketlere mensup şairler, şiir görüşlerini ortaya koymayı bir zorunluluk olarak görmüşlerdir. Bu nedenle Türk şiirinde İkinci Yeni hareketiyle birlikte poetika konusu sanat ve edebiyat üzerine yayın yapan dergi ve gazetelerde önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. İkinci Yeni'nin çok sesli poetikasına paralel görüşlerin ortaya konmasında Turgut Uyar, İlhan Berk, Sezai Karakoç, Cemal Süreya, Ece Ayhan, Edip Cansever, Hüseyin Cöntürk ve Muzaffer Erdost gibi şair ve yazarların etkin rolleri vardır.

Yukarıda sarf ettiğimiz “moda” ve “tarz” yakıştırmalarını dikkatli kullanmakta yarar vardır. Zira bu denli geniş etki uyandıran İkinci Yeni'nin etrafında birleştiği tek sesli poetik bir çizgiden bahsetmek mümkün değildir. İkinci Yeni'yi polifonik bir poetika ya da bir şiir/şair orkestrasyonu olarak tanımlamak edebiyat tarihi değerlendirmeleri açısından daha doğru bir yaklaşım olarak görünmektedir. Nitekim Alaattin Karaca, İkinci Yeni şairlerinin anlaşmaksızın ve birbirinden habersizce ortak bir “başkalık”ta bulunduğunu ifade eder (Karaca 2005, s. 91).

İnönü Dönemi hükümetlerinde Ticaret ve Devlet Bakanlıkları yapmış olan Cemil Sait Barlas'ın² sahibi olduğu *Pazar Postası* gazetesi, 1951-1959 yılları arasında yayımlanan ve Menderes hükümetlerine karşı muhalefetin adresi haline gelen bir gazetedir. Başlangıçta politik amaçlarla kurulan *Pazar Postası*, artan ölçüde basın ve yayıncılığa getirilen kimi kanuni düzenlemeler ve tahditler nedeniyle, gazetenin 1956 yılı sonrası yayınlarında sanat ve edebiyat konularına daha çok yer vermesi şeklinde tezahür etmiş; İkinci Yeni şiir hareketine uygun şiirlerin yayımlandığı bir odak haline gelmiştir. Bu açıdan Servet-i Fünûn hareketi açısından *Servet-i Fünûn* dergisinin hayatîyetiyle İkinci Yeni şiir hareketi için de *Pazar Postası*'nın hayatîyeti benzerdir. Nitekim *Servet-i Fünûn* dergisi de artan sansür nedeniyle şiir ve dolayısıyla sanat ve edebiyat dergisine dönüşmüştür.

Garip şiir hareketinin egemen olduğu bir edebiyat dünyasında kapalılık ve anlamsızlıkla suçlanan ‘yeni şiir’e uygun yazılan şiirlerin yayın organı bulması hayli güç olmuştur. Ankara’da Veterinerlik okuduktan sonra gazetecilik ve yayıncılığa atılan Muzaffer Erdost'un *Pazar Postası*'nın sorumlu yazı işleri müdürü olmasıyla “yeni tarz şiir”e muhkem kale de temin edilmiş olur. Böylelikle Erdost'un desteklediği ve büyük bir kararlılıkla savunduğu yeni şiir, kendisini *Pazar Postası* sayfalarında ifade imkânı elde etmiştir.

İkinci Yeni şiirinin; sanatçıların geniş ölçüde ortak meselesi haline getiren olay da şüphesiz ki *Pazar Postası*'nın 1957 yılının Ocak ve Şubat sayılarında yayımlanan “İkinci Yeni İçin Ozanlar Ne Diyor”

adlı soruşturmadır. Bu soruşturma, İkinci Yeni şiir hareketinin temel motivasyonunu oluşturan unsurlar ve ilk elden bir kaynak oluşu açısından son derece önemlidir. Henüz “İkinci Yeni İçin Ozanlar Ne Diyor”³ adlı soruşturma yapılmadan önce *Pazar Postası*’nda yayımlanan şiirler dikkate alındığında ise şiir dilindeki değişme ve yeni arayışlar açıkça tespit edilebilmektedir. Dolayısıyla bu soruşturma ile İkinci Yeni şiirinin etrafında gelişen meseleler, her türden yazar ve şairin ortak konusu haline gelmiştir.

İkinci Yeni üzerine yapılan soruşturma, *Pazar Postası*’nın 27 Ocak 1957 tarihli 5. sayısı, 3 Şubat 1957 tarihli 6. sayısı, 10 Şubat 1957 tarihli 7. sayısı, 17 Şubat 1957 tarihli 8. sayısı ve 24 Şubat 1957 tarihli 9. sayısında yer almaktadır. Soruşturmaya; İlhan Berk, Edip Cansever, Turgut Uyar, Ece Ayhan, Tevfik Akdağ, Özdemir Nutku, Nihat Ziyalan, Yılmaz Gruda, ve Ahmet Oktay katılarak cevap vermişlerdir.

Soruşturmaya katılan şairlere şu sorular yöneltilmiştir:

“1- İkinci Yeni diye adlandırabileceğimiz şiiri, toplum sorunları arasında değerlendirenler ona faydasız şiir diyorlar. Bu şiir sizce faydasız mıdır? Faydalı ise bunu nasıl açıklarsınız?

2.Sizce bu şiir:

a) Toplumsal bir kaygı ile mi?

b) Şiirimizin içine düştüğü bir bunalımın itmesi ile mi?

c) Şiirimizin geçirdiği tabii bir evrimin sonu mu? ortaya çıkıyor. Her üç halde de, şiirin kelimeye dayanmasını ne dereceye kadar iyi karşılıyorsunuz?

3- Yazdığımız şiirlerin başıboş bir şiir olduğunu söyleyebilir misiniz? Başıboş bir şiir değilse tutumunuz nedir? Bu şiirle ne yapmak istiyorsunuz? İkinci yeni bir şey söylemeyen, daha doğrusu anlamı rastlansal olacak, yani anlamı mısra, şiir kurulduktan sonra belirebilecek bir şiire doğru gidiyor mu? Böyle bir şiire gidip gitmemesi bir yana, siz bu tutumu nasıl karşılıyorsunuz? Birinci sorumuzda toplum sorunları yönündeki bu şiirin faydası olmadığını sorduk. Bir de bu şiir başlangıçtan sonsuza giden şiiri etkileyecek, faydası olacak mıdır? Bu akım silinse bile onun üzerine kurulacak şiir, yeniye katılabilir mi? Oktay Rıfat son çalışmalarıyla, kendi kuşak kendi yeniliği üzerine gelen bu ikinci yeniliğe katılabilir mi?⁴ (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, 1957b, 1957c, 1957ç, 1957d: s.6-7)

İncelememizde, *Pazar Postası*’nda yayımlanan “İkinci Yeni İçin Ozanlar Ne Diyor” adlı soruşturmaya katılan şairlerin her bir soruya verdikleri yanıtlar üzerinde bütün ayrıntılarıyla durulmaktadır.

1.Şiir-Fayda İlişkisi

İkinci Yeni’nin ortaya çıkış yıllarında sanat ve edebiyat ortamına egemen toplumcu gerçekçilik (realismé social) nedeniyle şiir-fayda ilişkisi en çok tartışılan konuların başında gelir. O nedenle hareketin başlangıcında yeni şiir, toplumsal meselelere duyarsızlık ekseninde “faydasız” bir çıkış olarak görülüp eleştirilmiştir. Bu açıdan İkinci Yeni’ye gönül veren sanatçılar, yeni şiirin fayda bağlamında değerlendirilip değerlendirilmemesi noktasında savunu yapma mecburiyetinde hissetmişlerdir.

İlhan Berk, soruşturmada yeni şiirin faydalı olup olmadığı hususundaki soruya verdiği yanıtta, İkinci Yeni’nin faydasını saf şiire olan katkıları bakımından savunmaktadır:

“Turgut Uyar’ın, Cemal Süreya’nın, Edip Cansever’in, Tevfik Akdağ’ın, Ece Ayhan’ın, (Yılmaz Gruda, Ahmet Oktay’ın) şiirleri okunursa, ilk sorunluğun şiir adına, şiiri kurtarma adına olduğu görülür. Şu demektir bu şiirin öğelerini, ilkelerini saptamak, kendi ilkelerinin dışındaki bütün öbür araçları atmak. Şiiri, şiir olarak ama bir şiir olarak düşünmek yani. İkinci yeni şiir, ilk bunu düşünüyor işte. Ben bundan daha da büyük bir sorunluluk bilmiyorum. En yüce asının⁵, şiir için bu olduğu kanısındayım. Bu şimdiye değin böylesine düşünülmedi diyeceğim. Bu duyu, bir divan şiirimizde de var, varsa. Ozanın ilk işi bu olmalı derim: şiiri, şiir olmayan araçlardan sıyırmak, şiirin kendi niteliğini baş tacı etmek. Ondan daha başka yararlık beklemek, şiiri şiir olarak düşünmemektir, o yüce silâhı, yadsımdır. Orhan Veli bu konuda, ilk kaba ayıklamayı yaptı. Katıksız şiiri veremedi de göçtü. İkinci yeninin ilk sorunu burada işte. Halis şiir.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 6)

Dolayısıyla İlhan Berk, İkinci Yeni'nin saf şiiri hedeflediğini ve saf şiirin ardından gittiği için şiirde toplumsal fayda aramanın gereksiz bir çaba olduğunu, şiir veya sanatsallık bağlamında fayda değerlendirmesi yapmanın gerekli olduğunu dile getirir.

Edip Cansever, Muzaffer Erdost'un kimi yazılarında ifade ettiği gibi, şairin bir duyguya, bir düşünceye, bir konuya bağlanmaksızın kelimeler arasında olanakları deneyerek şiirini okuyucunun çağrışım gücüne bağlı kılması durumunda faydalı olmayacağını; böyle anlaşılan İkinci Yeni'nin de fayda getirmeyeceğini belirtir (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 7).

Turgut Uyar, sanat eserinde faydayı aramanın gereksiz olduğunu dile getirir:

“Şiirin, genel olarak sanat yapıtının, çeşitli birtakım açılardan değerlendirilmesini anlamıyorum. Bana bu işin bir tek açısı var gibi geliyor. Önemli de değil zaten o kadar. Ben sanat yapıtlarının faydasına da inanmıyorum zaten. Şiirin, kişiyi, eğitmesine, yüceltmesine bile fayda demek gelmiyor içimden. Böylece, bu ikinci yeni dediğiniz şiirin de, kimselere, ne zararı vardır ne de faydası, ozanından başka.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957b, 6)

Ece Ayhan, yeni şiirin ihtiyaç üzerine ortaya çıktığını belirterek şiire toplumsal fayda temelinde bakanların yahut sanat ve edebiyatta toplumcu-gerçekçiliği savunan aydınların İkinci Yeni'yi faydasız bulduğunu ifade ederek yeni şiiri savunan görüşlere yer verir, yeni şiiri faydasız olarak değerlendirenlerin yoğun cahil olduğunu iddia eder:

“Bugünkü yır⁶ da toplum içinde (belki de bir yır toplum içinde) bir gereksinmeyi karşılamaktadır. Bana kalırsa, bugünkü yıra toplumsal açıdan bakarak ‘faydasız yır’ diyenler, tutumbilimi⁷ yalnız okullardan ibaret sanıp, bunların toplum yaşantısı içindeki yankısını ‘sınıf kavgası’ şeklinde görüp ve mutlaka bu okullardan (ister anti-kapitalizm) birinin savunulması gerektiğine inanan ‘yoğun cahil’ kişilerdir.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 7)

Tevfik Akdağ, yeni şiirin henüz sağlamak istediği faydayı elde edemediğini; ancak belli bir toplumsallığa dayandığını savunur:

“... öz, karanlık ve anlaşılmaz görünmekte, istihsal etmek istediği faydayı şimdilik elde edememektedir. Oysa bu şiir, toplumcu bir platform üzerine kurulmak yolunda ve amacındadır. Kolay şiir olmadığı için kolay şiir olmadığı için, fayda temini için okurlardan kafa yormalarını ister bulunmaktadır.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 11)

Özdemir Nutku, yeninin araştırılmasının her durumda fayda sağlayacağını; bu nedenle yeni şiirin faydalı olabileceğini vurgular: “Sanatta, bilhassa şiirde pusula bilgidir. Arayışın iyi sonuç vermesi buna dayanır. Bu denli yenilik getirenler de ileriye bir kapı açmış olurlar, dolayısıyla faydalıdırlar.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957c, 7)

Nihat Ziyalan, soruşturmaya verdiği yanıtta, şairin her durumda topluma bir faydasının olabileceğini vurgular. Ziyalan'a göre, şair ister toplumsal konuları işlesin ister topluma kendini tamamen kapatsın sonuçta kurduğu dil ile topluma katkıda bulunur. “Biz, yılda böyle bir devinme yaparken toplumdan ayrılmış değiliz. Esasen dörütçünün⁸ topluma asısı⁹: Bilim yazılarının kavramlarından ayrı olarak; tilcik tasarılarıyla süzölmüş yıra varmaya çalışmasıyla.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957ç, 6)

Yılmaz Gruda, İkinci Yeni'nin faydasını ancak gelecek kuşakların belirleyebileceğini; fakat İkinci Yeni'yle anlamsız birtakım sözcük dizilerinin verildiğini savunur:

“Önce, ikinci-yeni ayrımına tutulduğumu belirteyim. Bir şiir, ya yenidir, ya eski! Sonra böylesi bir adlandırmayı gerektiren şiirler henüz ‘bağırın’ bir durumda olmamakla beraber benim gördüğüm, bir kör kelimeler dizisi şiir olarak sunulmak isteniyor. Bu çabada ‘immediate’ fayda, kelimeler arasındaki olanakları yeni ve ‘rastlansal’ olmayan güzelliklere ulaştırabilmekle oranlıdır. Ne var ki, ben, her davranışın faydasını, değerini daha çok sonraki kuşaklar, ortamlar tanımlar (tayin eder), diyeceğim.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 6)

Bu açıdan Gruda, yeni şiirin faydalı olup olmadığının belirlenmesinin ancak zamanla mümkün olacağını vurgular.

Ahmet Oktay ise soruşturmaya verdiği yanıtta, Attilâ İlhan'la savunuculuğunu yaptığı toplumsal-gerçekçi edebiyat görüşleri ışığında değerlendirmelerde bulunur. Yeni şiirin topluma sırt çevirdiğini ve topluma sırt çeviren her türlü eylemin faydasız olacağını öne sürer:

“Bir duyguya, bir düşünceye bağlanmadan yazılacak şiirlerin, salt toplum sorunları yönünden değil, toplu olarak faydasız olduğuna inanıyorum. İnsanla ilgisini koparan her sanat yapısı çürümek zorundadır. Bir sanat yapısının ana özelliği, insanlar arasında bir anlaşma aracı olmasıdır. Seslendiği insanlar arasında bir ortak dil kurmaktır. Bu ortak dil kurulduktan sonradır ki, o sanat yapısının varlığı, faydası üstünde konuşulabilir. Sentaksı bozmak, cümle yapısını tanınmaz hale getirmek, salt akıl dışı organizasyonlardan faydalanmak suretiyle ortak bir şiir dili kurulacağına inanmıyorum.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957d, 6)

Sonraki yıllarda İkinci Yeni olgusunu kabul edip savunan Ahmet Oktay'ın soruşturmaya verdiği cevaplarda İkinci Yeni şiirini faydasız olarak değerlendirir ve yeni bir şiir dili kuramadığını öne sürer.

2. Türk Şiirinde Bunalım ve Gelişim

İkinci Yeni şiirinin bir bunalımın etkisiyle gelişim gösterdiği hususu İkinci Yeni hareketinin poetik tartışma çerçevesi içinde yer tutan başka bir konudur. İkinci Yeni şiirinin bir ‘bunalım’ şiiri olduğu yönünde dönemin sosyal gerçekçi yazar ve şairleri tarafından ileri sürülmüştür. İkinci Yeni soruşturmasına da soru olarak yansıyan bu konuda, hareketi destekleyen şairlerle harekete karşı olan veya nötr duran şairlerin görüşleri arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır.

İlhan Berk, soruşturmada İkinci Yeni şiirinin bir evrim sonucunda doğduğunu ve asıl kimliğini şiir denemeleriyle bulduğunu ifade eder:

“Bunun bir adı da, evrim belki. Bu evrimin tilciklere gelip dayanmasında, işe ilk oradan başlamasında niçin bir sakınca görmeli anlamıyorum. Tarancı'nın Diranas'ın başlaması da böyle, denecek belki. Değil. Tilciği sevmekle başlamak başka, ona anlam vermek başka. Tilciği sevmek işin başı, ama anlam edindirmek büsbütün başka. Birincisi, her ozanın ilk bileceği uğraş gereği, ikincisi ozanlığın ta kendisi. İkinci yeninin tilcikle olan bağıntısı, anlam adına olanıdır. Yadırganışı da bundan.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 10)

Edip Cansever, İkinci Yeni'nin Türk şiirinin geçirdiği bir evrim sonucunda ortaya çıktığını dile getirerek “Bence İkinci Yeni gene Erdost'un adını andığı ozanlarla kuruluyor. Ne var ki onları anlamsız şiirin çemberi içinde düşünmek yanlış bir yol. Can Yücel'in de belirttiği gibi bu yeni silkiniş, tilcik-görüt¹⁰-anlam üçlemesini çözecek ozanlarla kendini bulacak. Hatta böyle bir oluşmanın içinde bulunduğumuzu da ekleyebiliriz o sözlere.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 7) şeklindeki ifadelerle yeni şiirin anlamsızlığı amaçlamadığı düşüncesine yer verir.

Türk şiirinin yenileşmesinde hem bunalımın itmesi hem de evrimin etkili olduğunu ifade eden Turgut Uyar ise;

“Şiirin, toplumsal kaygılarla, zorlarla değişmesi, yenilenmesi sanırım, toplumsal şartların da değişmesine, yenilenmesine bağlıdır. Bizim toplumumuzda uzun zamandır böyle şiiri etkileyecek değişiklikler yok. Bir de okur-yazar, şiirin doğruca kendisiyle, kaderiyle ilgili bir toplumun, bıkmı, kanıksama sonucundaki baskısını kastediyorsanız, başka toplumlar için de pek düşünmüyorum ya, hele bizim toplumumuz için hiç aklıma gelmiyor böylesi. Nerede o toplum? Sanırım en iyisi bunalımla evrimi birlikte düşünmek. Alışılmış şiirin hazırladığı ortamda, söylenecek yeni şeyler bulmak, söylenecek bu yeni şeyler için yeni biçimler aramak, önce bir bunalım görüntüsü verirse de hatta hatta düpedüz bir bunalım ise de, bu yeniliğin, öğeleri belirldikçe bir evrim olduğu anlaşılır sanıyorum. İyi karşılıyorum. Şiir bu, başka nereye dayanacak Allah aşkına. Bu, kelimeye yeniden yeni yüklenmiş bir yük, bir iş değil ki! Yalnız sık sık kelime anlayışımız değişiyor. Bütün mesele, kelimenin macerasını,

söz olarak, anlam olarak, değerini bilmekte, alabileceği, taşıyabileceği yükleri ölçmektedir.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957b, 6-7)

şeklindeki görüşlerine yer vererek toplumun kendi dönemi koşulları içinde sanatçı üzerinde baskı kuracak bir durumda olmadığı, sanatın zaten bir bunalım sonucu evrimleşerek geliştiği görüşlerine yer verir.

Ece Ayhan, yeni şiirin yaşanan bunalımın itmesiyle oluştuğunu ve toplumsal kaygıyı taşıdığını dile getirir:

“Yırın, tilciğe dayanması demek, tilcikle ‘kurulur’ demek gibi yalın bir anlama geliyorsa âmennâ (ötekiler tilcikle yazıyorlardı), ama salt tilcik olanakları bakımından bir anlam veriliyorsa, hayır. Tilcik, salt görütü yakalamak için bir araçtır demek de, yırı, bugünkü yırı anlamak, yırın kendisini, tilciğin değerini bilmemektir.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 7)

Dolayısıyla Ece Ayhan, söz konusu sanatçı bunalımının toplumsal yönünün bulunduğunu ifade eder.

Tevfik Akdağ, “Yeni şiir, alışılmış anlamıyla daha doğrusu alışılmış şekliyle toplumsal meselelere dayanmakta, bu toplumsal gerçekleri çok yönlü olarak değişik şekilde ele almak istemekte görünmektedir.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 11) diyerek yeni şiirin toplumsal kaygı ile yazılmak istendiğini savunur. Yeni şiirin bir öz ve biçim sorunu olduğunu söyleyen Akdağ, İkinci Yeni’nin gelip kelimeye dayanmasının şiirin iç gerçekliğiyle ilgili bir husus olduğunu vurgular:

“Şiirin, kelimeye dayanması da özü bırakması, özden uzaklaşması demek değildir. Kelimenin önemli bir anlatma aracı oluşu, şiirde özel bir durum kazanıyor. Bu da, şiirin, kelimeyle yapılan diğer sanatlarla göre, daha yoğun olmasından doğuyor. Diğer kelime sanatlarında, kelimeye yüklenen rolün ağırlık nisbeti yanında çok hafif kalır. İşte, bunun için, her zaman şiirin kelimeye dayanması, kelime üzerinde çok durulması gereklidir. Ve hep böyle olmuştur. Yalnız, kelime derken, onu, cümle dışında, anlama etkimeyen, anlamı kurmayan soyut bir varlık olarak düşünemeyiz. Önce de söylediğimiz gibi, şiirin bir özü vardır. İşte, bu özü anlatan, onlara anlam veren kelimelerdir. Bu da, bir mısradan veya birkaç mısradan ibaret olan cümle içinde kelimelerin yan yana gelmesi sonucu olabilir. Fakat, bu yan yana gelişler çeşitli sebeplerle değişik şekiller gösterdiği için, şiirin anlamsız olduğu, kelime oyunu olduğu kanısına varılabilir. Örnek olarak, sentaksın değiştirilmesi sonucu, bütün kelimelerin yerinden oynaması, şiiri anlamsız gibi gösterebilir, bazı kelimelerin soyut olarak göze batırılmak istendiği sanılabilir. İkinci bir örnek olarak da, imajı gösterebiliriz. Asıl önemli ve tehlikeli olan budur. Şiiri, anlaşılması güç ve tuhaf sözler dizisi haline sokabilir. Örneğin, basit konuşma ve yazı dilinde yan yana getirilmeyen sıfatlarla diğer kelimelerin yan yana getirilmesi ile olur. Bunu şöyle anlatabiliriz. Basit konuşma ve yazı dilinde, belli sıfatlar belli kelimelerin önüne getirilerek, belli tanımlamalar, terkipler yapılabilir. Bir kelimenin önüne konacak belli sıfatları vardır. Bu, o kelimenin ifade ettiği eşya veya mefhumun cinsine göre belirir. İşte, o eşya veya mefhumun şeklini değişik görmek veya göstermek için, onun önüne başka eşya veya mefhumun sıfatlarını koyarak, dış gerçeği başka türlü yansıtırız. Sonra, sonsuz olarak, her eşya veya mefhumu fizik veya moral imkânları dışında çeşitli fiiller yükleyerek çeşitli imajlar yapabiliriz. Bunlar, bir özü daha iyi veya güzel anlatabilme çabası ile yapılan bir anlatım aracı olmaktadır. İşte yeni şiir de bu imaj aracının sentaks başlıklarından faydalanmakta, daha iyi veya daha güzel anlatabilme yollarını araştırmaktadır.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 11)

Özdemir Nutku, yeni şiirin ortaya çıkmasında Türk şiirinde yaşanan gelişme ile birlikte bunalımın da etkili olduğunu belirtir. Şiirin gelip kelimeye dayanması hususunda ise bazı sakıncalar görür, parça-bütün ilişkisi bağlamında yeni şiirin anlaşılması gerektiğini resim sanatından örneklerle izah eder:

“Ne var ki bu denli gelişmede salt tilciğe önem vermek tehlikeli. Her tilcik kendi oranında bir estetik yapıt ve anlamla donanmış. Parça parça estetik ve anlam olan bu tilcikleri bir bütün estetiği kurmadan sıralamak nirvanaya götürür bizi. Sanat kollarını düşünelim. Güzel olan bir bütün güzeldir. Parça parça güzellikleri alıp birleştirmek kırk yamalı bohçadır. Tek tek güzel olan birleşince güzel olma niteliğini yitirir. Çünkü bu tek tek güzellik birbirinden ayrı düzende güzeldir. Oysa bir bireşimden sonuçlanan

güzellik, tam ve yıkılmayan bir güzelliştir. Bir kırmızı, bir turuncu ve bir mavi kendi başlarına güzeldir. Bunların birleşince güzelliğini sağlam birtakım renkleri yan yana getirince olur. Yoksa hepsini bir arada kullanmak çirkinini verir bize. İşte bu renkleri beğentisi –üstün bir nitelikte koyabilmek için gerekli olan görgüye ve bilgiye sahip olmamız gerekiyor. Tilcik konusunda da bu böyle. Parça- estetikten bir bütün-estetik yapabilmek için bilinç önemli.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957c, 11)

Nihat Ziyalan, yeni şiirin ortaya çıkışının tabii bir evrim sonucu olduğunu belirtir. Ziyalan, şiirin kelimeye dayanmasının öz-biçim bütünlüğü gerekçesiyle zorunlu olduğunu savunur:

“Burada, herkesin anlamak istemediği nen¹¹; tilcikleri yan yana koyarken; bizi, salt biçimci göstermeleridir. Oysa tilciklerin kendi çağrışımlarıyla –yaptığımız paradokslar- bir kelime gerçeği yaratarak; özü kendi kendine döleğe¹² çıkarmış olacaktır. Bu salt biçimcilikle adlandırılmaz. Öz –derken- konuyu kasıtlamayıp; bir bütünü –tilcikler bütünü- açıkladığım bellidir.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957ç, 6)

Yılmaz Gruda, İkinci Yeni şiirin toplumdan kaçışın şiiri olduğunu, benzer yöntemlerin Türk şiirinde daha önce denendiğini ve şiirin zaten kelimelerle yazıldığını dile getirir:

“Bu şiir, sorunun a, b, c bölümlerindeki ‘mi?’ler yüzünden doğmamıştır. Bir doğma vakıası olamaz da! Bu bir kaçıştır. Bu, bir yığın toplum sorunlarını açık-seçik söylemekten korkmaktır. Bu, birtakım doğruların gerektirdiği çalışmadan, davranıştan uzak kalmaktır.; yani aydınsal bir tembelliktir. Toplum kaygusu, şiirimizin içine düştüğü bunalımın itmesi, şiirimizin geçirdiği tabii evrimin sonucu olamaz bu şiir. Aksine, O. Veli, A. İlhan tutumlarının özelliği olan ‘espri’, ‘tekerleme’, ‘kaçış’, ‘ağlamaklılık’ şiirinin ve özellikle bu şiirin dışında, daha bir topluma eğilmiş bir şiirdir gereken. Kaldı ki, ikinci yeniyi kurdukları söylenen kişilerden önce, usa aykırı, mısraçlı şiirler bir hayli yazıldı. Bu halde, denenmiş bir ‘eski-yeni’nin daha bir karmaşığının, olumsuzunun sözü ediliyor. ‘Şiirin kelimeye dayanması’ diye de bir şey düşünülemez. Şiir zaten kelimelerle söylenir, ama rastlantı anlatımlara ulaşmak için değil.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 6-7)

Ahmet Oktay, İkinci Yeni’nin toplumsal bir itme ile ortaya çıkmadığını, bir bunalım neticesinde ve esasında Batı şiirini yanlış anlamaya dayalı olarak geliştiğini savunur:

“İ[lhan] Berk’in, T[urgut] Uyar’ın, T{evfik} Akdağ’ın bazı denemelerini ve E[ce] Ayhan’ı toplu olarak dışarda bırakırsak, ikinci yeni içinde toplanan şairler, bir bunalım sonucu olarak O[rhan] Veli hareketine karşı çıkmışlardır. Bu çıkışta dünya şiirini biraz daha fazla tanımanın da etkisi olsa gerek. Yalnız bu tanımadada birçok yanılgılar var. Örneğin D[ylan] Thomas’a, Eliot, Pound gibi şairler akıl dışı bir tutumdan yanaymışlar gibi gösteriliyor. Oysa ki Eliot dini, Thomas Freudien sembollerine ve Pound ‘imagism’ine rağmen yine gerçeğe bağlı, akılcı şairlerdir. Ama biz bir şairin bütünlüğüne değil, mısralarına bakarak bir genelleme yapıyoruz. Bir şiirin bütünü içinde akıl dışı mısralara rastlanabilir. Ama bütünü hiç de öyle değildir. Sonra bu akılcılık sorusunu bilim yönünden ele almak gerekir. Bugün şairlerimizin yürüdükleri yol toptan bir akıl dışıcılık değildir. Sonunda yanlış anlaşılabilir bir folklorculukta tıkanan şiirin soluk kazanmasına çalışmaktır. Bu çalışmanın ise toplum kaygısıyla falan ilgisi yok. Zaten toplum kaygısı başladığı zaman ikinci yeni adı verilen harekette de bir durulma olacaktır.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957d, 6) Ahmet Oktay, kelimenin ancak belli olay ve durumları anlatmada aracı olduğunu dile getirerek “kelimenin bir fetiş haline getirilmesine karşıyım.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957d, 6) der.

3. Şiirde Başboşluk

İkinci Yeni şiirine anlamsızlık ekseninde başboş bir şiire dönüştüğü yönünde pek çok eleştiri yapılmıştır. Belirttiğimiz gibi bu eleştirilerin kaynağı ise dönemin sanat ve edebiyat ortamına hâkim olan toplumsal gerçekçi yönelimdir.

İlhan Berk, başboş şiirler yazmadığını; amacının saf şiir yazmak olduğunu dile getirir: “... şiir olduğunu, ilk kez, şiir olduğunu biliyorum. Bu yetmez mi? Dünyada bir şiir yazmaktan, onu gönlümüzce

bulmaktan daha büyük bir şey yoktur. ” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 10) Görüldüğü gibi İlhan Berk’in İkinci Yeni savunusunda “saf şiir” vurgusu öne çıkmaktadır.

Şiirin artık toplumu anlatmak olduğunu ve başıboş şiir yazmadığını belirten Edip Cansever, şiirsel amacını hareket bilinci çerçevesinde açıklar: “Ben ozanlarla birlikte varım, onlarla birlikte tükeneceğim. Geleceğin insanı nasıl olacak bilmiyorum. Şiirlerim bir yere kadardır. Kelimelerimse hemen hemen her yerde kullanılan kelimelerdir. Onları öylesine birleştirmeye çalışırım ki, halkların gel geç bildiklerini işaretlemiş olurum.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 7) Cansever’in bu yaklaşımı, esasında İkinci Yeni’nin ortaya çıkmasında bir nevi “cephe” teşekkülünün etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Başıboş şiirin olamayacağını dile getiren Turgut Uyar, salt şiiri hedeflediğini şu sözlerle vurgular: “Benim bir tek tutumum var bu konuda, yazdıklarımı şiir etmeye çalışmak. Şiirle ne yapmak istenebilir. Hiçbir şey yapmak istemiyorum. İşte, şiir yazmak istiyorum yazıyorum o kadar.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957b, 7-11)

Hiçbir şiirin başıboş olmadığını söyleyen Ece Ayhan, kendi şiirsel amacını tamamen karşı bir tavırla savunur:

“... ikinci cephe’yi açmak, us dışında da bir anlam olduğunu savunmak, yır kuralları konusunda anarşist davranmak, anlamsızlığın anlamına doğru gitmek, bu gerçeklikleri dil kurallarıyla sınırlamadığım için dili aşmak, tilcikleri özdeğinden kurtararak, yeni özün sorumlu sonucu olan yeni biçimi, yeni biçimin de zorunlu olan yeni özü getirmek diye özetleyebilirim.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 7-11)

Bu görüşleriyle dikkat çeken Ece Ayhan, henüz o yıllarda dahi bu görüşleriyle İkinci Yeni’nin en aykırı şairi olma yolunda kendisine önemli bir yer edinmiş; kanaatimizce hareketin çokça eleştiri almasının nedeni de şairin bu “karşı-poetik/anti-poetry” tutumu olmuştur.

Tevfik Akdağ da soruşturma yanıtında bu hususta yeni şiirin başıboş olmadığını ve kendi tutumunun da böyle bir niteliğinin bulunmadığını vurgular.

Nihat Ziyalan, başıboş şiirin olmadığını belirterek, kurmak istediği şiirin amacını, “Konu kuyusuna düşmeden; bir bütüne varıp, tilciklerin us dışı gerçeğini vermek –diyebilirim.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957ç, 6) şeklinde açıklar.

Şiirlerinin başıboş olmadığını ve belli bir tutumla yazıldığını vurgulayan Yılmaz Gruda, amacının “... bilimsel, dolayısıyla olumlu bir doğru üzerinde, şiirde yaratılan, yarattığım ya da yaratacağım olanaklarla kişilerin mutluluğu için ‘bana-kadar’ı yapabilmek, bu mutluluğa gidişi hızlandırabilmektir.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 7) olduğunu dile getirir.

4. Şiirde Anlam Sorunu

İkinci Yeni hareketinin gelip dayandığı en önemli mesele anlam konusu olarak ortaya çıkmıştır. İkinci Yeni’nin poetik aksının belirlenmesinde “anlam” tartışmaları en önemli husus olarak dikkat çekmiştir.

İlhan Berk, İkinci Yeni’nin anlamsız olmadığını, İkinci Yeni ile kurulmak istenen şiirin usa bağlandığını, şiirin usa bağlanmasının Batı’da da gerçekleştirildiğini ifade eder:

“Şimdi ise, Batı, yeni bir şiiri, Rimbaud’dan Lautreamont’dan gelen şiiri, o şiiri deniyor. Bunun şimdiden büyük ozanları bile var: T.S. Eliot, Ezra Pound, Dylan Thomas. Fransa’da ise, şiir, Rimbaud’nın, bir onun bu, Apollinaire ile başladı. Eluard, Rene Char, Tristan Tzara, Henri Michaux’nun elinde yüceldi. (...) Böylece, modern şiir Dante’nin, Viktor Hugo’nun oturduğu yere, onlarleyin güçlü ama başka bir yere oturacak. Bize düşen, buna var gücümüzle çalışmak. Şiirimizin Batı ile at başı gitmesi böyle olacak olsa. Bütün iş Batının şiir çizgisine katılabilmekte, o çizgiyi uzatmakta, ondan sonrası o vakit düşünülmesi. Bunun her şeyden önce, yeni bir dil yaratmaya bağlı olduğunu da söylemeliyim. Belki ilk bunu kurmak gerek. Rene Char’ı bu dille anlıyoruz çünkü”. (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 10) şeklindeki sözlerle açıklayarak yeni bir şiir dilinin kurulması

gerektiğini vurgular. İlhan Berk yeni şiirin anlamı nesre vergi olarak gördüğünü, bu yönüyle şiirdeki anlamın rastlansal olduğunu dile getirir: “İkinci Yeni şiirinin başıboş bir şiir olmadığını, şiir tutumunun salt şiiri yakalamak olduğunu belirten Berk, şiirde anlam konusuyla ilgili olarak, “İkinci Yeni dediğimiz şiiri, yeni yapan ilkelerin başında, şiirin araçlarını saptadıktan sonra, bu dış yapısından sonra, iç ilkesi olarak öne sürdüğü nen, anlamın, şiirden çok nesre vergi olduğudur bence. Bu, bir nen dememek değildir ama. Her şair, şiir okuduktan, yani yazıldıktan sonra, bir nendir. Bu konuda ben, şimdiye değin şiirlerimde ne diyordumsa, gene onu diyorum. Aynı nene, öbür yüzlerinden bakıyorum, öbür yüzlerinin de olduğunu gördüm, o kadar. (...) Oysa, şiirin en yüce ögesi, usu allak bullak etmesi, onu yıkmasıdır. Batı şiiri bir elli yıldır bu. Usa bağlı şiirin son yaratıcısı Valéry idi. Mallarmé, en büyüğüdür.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 10)

Edip Cansever de Tefvik Akdağ gibi düşünür, anlamı mısra kurulduktan sonra ortaya çıkan şiirin olamayacağını dile getirir: “Anlamı mısra ve şiir kurulduktan sonra belirebilecek bir şiire, çalışma tarzına aklım yatmıyor. Hem de bir marifet değil bu. Divan edebiyatının mısracılığına bile dönmek değil. Şiirimiz böyle bir akımın içinde olmadığı gibi, o akıma cephe alıyor bana kalırsa.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 7)

Turgut Uyar’a göre, Türk şiirinde ilk defa İkinci Yeni içinde bir şeyler söylemenin tadına varılmıştır. Turgut Uyar, anlamın yeni şiirde rastlansal olmadığını şu ifadelerle belirtir:

“Bir şeyler söylemenin tadına, gereğine yeni yeni varıldı şiirimizde. Batılılar için bir diyeceğim yok. Düşüncenin, duygunun her çeşidi ile haşır neşir olmuşlar, söylemedikleri nen kalmamış, bir kanıksama hatta bir yozlaşma bile başlamış, elbet bir şey söylememeyi yeğlerler. Kaldı ki onlar bile bu anlayışı çok gerilerde bıraktılar. Düşüncenin, büyük anlamın değeri yitmez sanıyorum. Ben böyle bir şiirin gereğini duymuyorum. İnanmıyorum üstelik. Hiç değilse bana göre değil. Yazan varsa mübarek olsun. Hem, şakayı, evrimi falan bir yana bırakın, anlamdan kaçmanın mümkün olmayacağını nasıl düşünmüyorlar. Ozan, bildiğimiz kelimeleri kullandıkça, ne kadar çabalarsa çabalasın, bize bir şeyler anlatmaktan, hatırlatmaktan, hiç değilse çağrışımımızdan kurtulamayacaktır.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957b, 11)

Tefvik Akdağ, soruşturmaya verdiği yanıtta, şiirde öz ile biçimin birbirinden ayrılamayacağını, her şiirde bir özün bulunduğunu; öz dolayısıyla anlamın ortaya çıktığını vurgular. İkinci Yeni şiirinin anlamsız olmadığını; ancak zor anlaşılır bir niteliğe sahip olduğunu dile getirir.

“Muzaffer Erdost’un, yeni şiir için ‘Bir şey söylemeyen, anlamı rastlansal olan şiir’ demesi, bence yanlıştır. Yani, mısra, şiir kurulduktan sonra belirebilecek bir anlam düşünülemez. Şiirin kurulmasına takaddüm eden en kısa anda veya kuruluş anında kaçınılmaz olarak bir öz düşünülmüş, tasarlanmıştır. Ancak bundan sonra bir şekil ortaya çıkabilir. Demek oluyor ki, önce bir öz vardır ve bu öz, şeklini getirir. Hiçbir zaman öz olmadan, bir düşünce olmadan şekil ortaya çıkamaz. Bunun başka türlü olmasının imkânı da yoktur. Anlam da, özün görünüşü, verililişidir. Eğer bir şiirde anlam varsa o şiirin bir özü var demektir. Ve bu hale göre, anlamı olan bir şiirin, özü de olacağından biçim kurulduktan sonra anlamın tesadüfi olarak meydana gelmesi imkânsızdır. Muzaffer Erdost’u bu yanlış yargıya götüren sebep, bu şiirin bileşik özünden dolayı zor anlaşılır olması ve değişik sentaks usulleri sebebiyle ilk bakışta kelime cambazlıkları gibi görünmesidir sanıyorum.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 7)

Tefvik Akdağ, Muzaffer Erdost’un ‘şiirin gelip kelimeye dayanması’ ve ‘rastlansal anlam’ gibi yeni şiire yönelik çözümlerine eleştiri getirmiştir. Bu eleştiriler, sonraki yıllarda birçok şair tarafından kabul gören bir görüşe dönüşmüştür.

Tefvik Akdağ’ın görüşlerinin tersine Ece Ayhan, Muzaffer Erdost’un görüşlerine katılarak yeni şiirde anlamın şiir oluşturulduktan sonra ortaya çıktığını ifade eder: “... bu yır, anlamı mısra, yır kurulduktan sonra belirebilecek bir yıra doğru gidiyor. Bu yeni bir yöntem sorunudur.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 11)

Özdemir Nutku, modern insanın her türlü olasılığı denediğini, bu durumun şiiri de etkilediğini; şiirin de böylelikle anlamsız bir yola saptığını savunur.

Nihat Ziyalan da Tevfik Akdağ ve Muzaffer Erdost gibi, İkinci Yeni şiirinin kurmak istediği anlamın rastlansal olduğunu ve şiirde anlamın mısra kurulduktan sonra belirdiğini savunur:

“Tilciklerle (mısrayı) kurarken ‘şunu söylemeye çalışacağım’ deyip- bunu bilinçlendirmeye hiçbir zaman –zaman kalkmıyoruz – Hoş bu, yırlarımızda bir başlangıç olarak görülür. Böylece oluşumdan sonra, okuyucu –kendi çekirdeğinden- anlamına rastlansal olarak varacaktır. Ozan için de böyledir. Yeri gelmişken, tilcikli yırı sürükleyeceğine inandığım ozanları sıralıyorum: İlhan Berk, Özdemir İnce, Ece Ayhan, Nureddin Yerdelen. Öbür arkadaşlar şimdilik; topluma ası –sıkı sarıldıkları- konunun derinliğine inme terimlerinden pek uzaklaşmışlardır.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957ç, 10)

Yılmaz Gruda, İkinci Yeni şiirinin anlamsız olduğunu; böylelikle suça yöneldiğini ve gereken şiiri geciktirdiğini şöyle savunur:

“Bence, ikinci yeni, kolayla, dolayısıyla iyi karşılamadığım ‘suç’ bir yöne gidiyor. Suç’u doğuran birkaç sebep var. a) Halk. Bırakın halkı, aydınlar bile, O[rhan] Veli ile gelen şiire ısınmak üzereyken, böylesi, birbiriyle ilgisi olmayan mısralar içinde, kelimelere usu aşan deyimler yüklemeye çalışan bir tutum karşısında duraklayacaklardır. b) 1952 yılından bu yana şiirimizi birtakım molozlardan temizleme hareketi henüz son bulmamışken daha bir kolay söylenen bir şiirle başka türden molozlara fırsat vermek gibi bir durum yaratılıyor, ki şimdiden birkaç moloz adı verilebilir. c) Üçüncü olay da bazı şairlerin beraber gösterilmek. Örneğin, İ[lhan] Berk’in Te Daum’u ile Paul Klee’de Uyanmak ya da M şiiri arasında hiçbir yeni yön yok. Üstelik bu çabaya T. Akdağ’ın bir şiiriyle yaptığı ‘iştirak’ kadar iştiraki yok. Diğer taraftan, C[emal] Süreya, Edip Cansever bir E[ce] Ayhan kadar kelimeci değiller. Aksine toplum kaygıları, uslu kelime buluşları daha bir baskın- Bu şiir, eğer bir yere gidiyor denirse, suça gidiyor. Gereken şiiri geciktirmeye gidiyor.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 7-11)

Ahmet Oktay, şiirde anlamın rastlansal olarak kurulamayacağını savunur: “Anlamı rastlansal olan bir şiir aklın ve yaratıcılığın kurallarına aykırı en önce. Şiir bir sentez işi bence. Kelimeler, duygular, olaylar, eşyalar arasında bir seçme ve birleştirme işi yapılırken de rastlantıya yer yoktur. Amaç kasıtlı olarak anlamsız bir şiir yaratmaksızın, tut kelin perçeminden derim.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957d, 6) Oktay, şiirin rastlantısal bir anlam taşımasının aklın ve yaratıcılığın kurallarına karşı olduğunu belirtir ve şiirin bilinçli bir seçme ve birleştirme süreci gerektirdiğini vurgular; kasıtlı olarak anlamsız bir şiir yazmanın ise doğru olmadığını ifade eder.

5. İkinci Yeni’nin Kalıcılığı

İkinci Yeni’nin şiirsel bir deneme olup olmadığı ve bir moda olarak edebiyat dergilerinde kalan bir nostaljiye dönüşüp dönüşmeyeceği meselesi, soruşturmaya konu edilen hususlardan bir diğeridir.

Yeni şiirin öncü şiir olduğunu ve Türk şiirini etkileyeceğini savunan İlhan Berk, İkinci Yeni şiirinin zamanla kendi şairini ve eleştirmenini ortaya çıkaracağını dile getirmiştir.

“Bunun okuyucusu yok henüz. Eleştirmeni ise hiç yok. Ama okuyucuyu, eleştirmeni, hele ikincisini, hep ozanlar getirmişlerdir. Gene onlardan beklemeli. Eleştirmeni eğitecekler ilkin, sonra bırakabilecekler. Onunla, eleştirmenle bu yeni dediğimiz şiir alışılır oluverecek, yani yadırgısı kalkacak. İkinci yeni, eleştirmeni eğitime yolunda şimdi. Rimbaud’yu, Dylan Thomas’ı sevdirecek, anlayacaksınız.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 10)

Edip Cansever, yeni şiirin geleneğe katılması dolayısıyla geleceğe kalacağını şöyle ifade eder:

“Bence en ilginç soru. Vereceğim yanıt şimdiye dek söylediklerimle çelişmeye düştüğüm sanısını uyandırabilir. Ama ben tehlikeyi göze alıyorum. ‘Şiir gerileyemez. Neden? İlerleyemez de ondan’ diyor Victor Hugo. Şiir, salt şiirle ölçüldüğü zaman ya vardır ya da hiç yoktur. Geliştiğini sandığımız sadece onun dış görünüşüdür. İnsan oğlunun bitmez tükenmez bıkkınlığı her yeniyi daha bir yeniyeye ekliye durmuştur.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 7)

Turgut Uyar'a göre, yeni şiirin gelecek şiire faydası dokunacak, başarısız bile olsa sonra gelen şiire yol gösterecektir.

Ece Ayhan, yeni şiirin geleceğe bir şeyler bırakacağını; ancak her yeni şiirin kendinden önceki şiirin devamı olmadığını ve gelecek şiirlerin de bir öncekilerin devamı olmayacağını dile getirir.

Tevfik Akdağ, İkinci Yeni'nin geleceğe kalıp kalmayacağını mevcut şartlarda bilinemeyeceğini ifade eder:

“Bu şiirin ortaya çıkış sebeplerini de şimdilik belli bir ifadeyle çerçevelemek gerekli sanıyorum. Bu akımı, Orhan Veli'den sonra, geçirilen bir evim sayabileceğimiz gibi yeni özlerin ortaya çıkması ve yeni toplumsal şartların belirmesi sonucu yeniden kurulma devresine girme durumunda da sayabiliriz. Böyle olunca da, gelecek için söz etmek, acele olur sanırım.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 11)

Özdemir Nutku, yeni şiirin henüz bir akım niteliği kazanmadığını; zamanla geleceğe etki edeceğini şu sözlerle dile getirir:

“Bugün yapılanlar bir araştırmanın ilk adımlarıdır. Oturmamıştır yerine. Bugün için değeri azdır. Ancak bu yeniliğin önce faydası ileriye geniş bir kapı açmış olmasıdır. Bu akım silinse bile (ki bu çaba ve atılım henüz bir akım olma niteliğinden uzaktır) ileride şiire yeni ve bilinçli bir nen getirecektir. Bu atılım ilerinin şiirini filizlendirecek bir tohumdur.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957c, 11) Nihat Ziyalan, yeni şiirin geleceğe ancak özgün bir dil kurma şartıyla kalabileceğini vurgular: “Şimdiye değin süregelen yır, bizi anıkladı (hazırladı). Bir devinim ile ondan koparak, yavaş yavaş aşılması gereken yolu salt çabuklaştırdık. İstenilen dil kendini getirince. Bu bizim çalışmamızla olur. – kolaya kaçmadan yalına varmak, tek ereğimiz olacak belki de ileride.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957ç, 11)

Yılmaz Gruda, soruşturmaya verdiği yanıtta, söz konusu edilmek istenen şiirin geleceğe kalıp kalmayacağını sonraki şartların belirleyeceğini dile getirir. (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 11)

Ahmet Oktay, soruşturmaya katılan diğer şairlerin görüşlerinin aksine düşünce ortaya koyan tek şairdir: “Sizin anladığınız anlamda, yani bir duyguya, bir düşünceye bağlanmadan şiir yazmak şeklinde ele alırsam, bu şiirin kalıcı bir yönü olmayacaktır. Çünkü gelişmeyecektir. Yok şiirin olanaklarını geliştirmek şeklinde düşünürsem etkileri şimdiden ortada.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957d, 6). Oktay'a göre, İkinci Yeni mevcut şartlarıyla geleceğe kalamayacak, unutulup gidecek bir ‘şiir modası’ halinde hatırlanacaktır.

6.Oktay Rifat'ın *Perçemli Sokak*'ı ve İkinci Yeni

İkinci Yeni hareketinin edebiyat dergilerini ve sanat anlayışını domine eden Yaşar Nabi Nayır ve Oktay Rifat gibi yayıncı ve şairlere karşı açılan yeni bir cephe olduğu hususu da yapılan tartışmalarda söz konusu edilmiştir. Bu bakımdan Oktay Rifat'ın 1956 yılında yayımladığı *Perçemli Sokak* eserinin İkinci Yeni şiiri içinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği yapılan tartışmalardan başka biridir.

İlhan Berk, Oktay Rifat'ın İkinci Yeni hareketi içinde değerlendirilemeyeceğini ve İkinci Yeni'nin gerisinde olduğunu savunur:

“Oktay Rifat'ın süveni yeni bir serüven kendisi için bizim için de yeni. Batı içinse eski bir serüven biliyorsunuz. Oktay Rifat, adlandırmıyor ama, bunun hiçbir önemi yok. Surrelisme bunun adı. Dediğim ikinci yol şiirine giden yolun ilk belirtisi. Bunu hemen bütün büyük uluslar geçirdi. Rimbaud'nın ışığını yakmak için yapıyordu. Batı bunu, özellikle Fransa, iyice yaşadı. Resimde şiirde bunun ustaları bile çıktı. Ama Batı, resimde şiirde şimdi yeni yönde, başta dediğim yönde. Oktay Rifat, çağdaş şiir düşünülürse bunun gerisinde kalmış görünüyor.” (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 10)

Edip Cansever, İkinci Yeni'nin Oktay Rifat gibi şairlere cephe alarak ortaya çıktığını savunur: "O. Rifat'ın Perçemli Sokak da yaptığı şu: Batıda çoktan işlemini yitirmiş bir akımı yurdumuza ithal etmiş olması. Bana göre İkinci Yen'in başarısı, şiirin ne olduğunu bilerek, O. Rifat ve onun gibi yazarlara cephe almasından ibarettir." (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 11)

Oktay Rifat'ın şiirleriyle İkinci Yeni içinde değerlendirilemeyeceğini belirten Turgut Uyar, "Bence Oktay Rifat bu yeniliğe filan katılma kaygısında değil. Bir ozan için en iyi tutumlardan biri sayılabilecek 'kendini yenileme'ye çabalıyor. Kendi başına, önceden de denenmiş bir denemeye girişmiş. Belki iyi bir sonuca varır da 'üçüncü yeni'yi getirir bakarsınız." (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957b, 11) şeklindeki görüşlere yer verir.

Ece Ayhan, Oktay Rifat'ın eserinin yeni şiire dahil edilemeyeceğini mizahi bir dille anlatır:

"Bay Horozcu, mahalleye yeni gelen kiracıların çocukları gibi süregelmekte olan bir oyunun başından başlamak istiyor. Üstelik bu oyunun kurallarını bilmeden, salt öykünerek, dün dediğinin tam aksini söyleyerek, acemice yapıyor bunu. Mahallenin elebaşlarıyla bir anlaşmazlık çıkacağı doğaldı. En iyisi, annesi (Hüsam)¹³ onu sokağa bırakmamalıydı, diyorum. Perçemli Sokak, bayramlarda çocukların salt patlatmak için ağlıya, tepine annelerine satın aldirttikları düdüklü balonlara benziyor, o kadar." (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 11)

Özdemir Nutku, Oktay Rifat'ın *Perçemli Sokak*'ta yaptığı denemelerle yeni şiire katılamayacağını ve eski şiirden de koptuğunu ifade eder: "Düşünümüz Oktay Rifat'ın havada kalmış olmasıdır. Şimdi ne eskide, ne de yenide duruyor ozan." (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957c, 11)

Yılmaz Gruda, Oktay Rifat'ın *Perçemli Sokak* adlı eseriyle yaptıklarından hareketle İkinci Yeni'ye dahil edilemeyeceğini dile getirir:

"Eserlerden, vakıalardan yargılara varmamız gerektiğine göre O. Rifat, Perçemli Sokak ile tükenişini ustaca örtmeğe çalışan bir şair rolündeydi. Beceremediği Chagall'cılığı gitmeden önce M. Cevdet'e asıl şiiri bir kere daha sormalıydı. İkinci yeniliğe katılamaz O. Rifat. İkinci yeni henüz genç, durulacaktır elbette!" (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957a, s. 11)

Ahmet Oktay, Oktay Rifat'ın İkinci Yeni içinde yer aldığını savunur: "Oktay Rifat surrealisme'i ile sizin anladığınız ikinci yeni'nin içine girebilir. Çünkü ikisi de gerçek ve toplum dışı. İkisi de gerçek şiirin ayağına köstek oluyor." (Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd., 1957d, 6) Görüldüğü gibi Ahmet Oktay, Oktay Rifat'ın, diğer şairlerin aksine, yeni şiirin içinde yer aldığını savunmuştur.

Sonuç

"İkinci Soruşturması" olarak adlandırılan ve *Pazar Postası*'nın 1957 Şubat sayılarında yayımlanan "İkinci Yeni İçin Ozanlar Ne Diyor" başlıklı soruşturma, İkinci Yeni hareketinin ortaya çıkmasında hayati bir role sahiptir. Soruşturmaya; İlhan Berk, Edip Cansever, Turgut Uyar, Ece Ayhan, Tevfik Akdağ, Özdemir Nutku, Nihat Ziyalan, Yılmaz Gruda, ve Ahmet Oktay katılarak cevap vermişlerdir. İkinci Yeni'nin öncü şairlerinden Cemal Süreya ve Sezai Karakoç'un soruşturmada yer almamasının nedenleri ayrıca araştırılmaya muhtaçtır. İkinci Yeni'nin öncü şairlerinden dört sanatçının soruşturmaya katılması ve İkinci Yeni hareketine ana hatlarıyla bağlılıklarını bildiren görüşler ortaya koyması, yeni poetik çizginin belirginleştiren bir hadisedir.

İlhan Berk, Edip Cansever, Turgut Uyar ve Ece Ayhan gibi İkinci Yeni şiirinin öncü şairleri; İkinci Yeni şiirinin anlamsız şiiri hedeflemediğini, şiirde faydanın sanat yönüyle değerlendirilmesi gerektiğini, yeni şiirin ana hatlarıyla topluma sırt çevirmediğini ve hareketin kendi şair ve eleştirmenini yetiştirerek kalıcı olacağını, kendinden sonra gelecek olan şiire yön vereceği yönünde görüş belirtmişlerdir. Tevfik Akdağ, Özdemir Nutku, Nihat Ziyalan ve Yılmaz Gruda da İkinci Yeni hareketinin öncü şairlerinin savunduğu görüşlere yakın düşünceler ortaya koymuşlardır. Soruşturmanın tek aykırı sesi olan Ahmet Oktay; toplumcu-gerçekçi sanatçıların o dönem için İkinci Yeni'yi benimsememeleri nedeniyle yeni şiirin toplumsal yönü bulunmayan, anlam arayışıyla boğuşan bir şiir tarzı olduğunu savunmuş ve yeni şiirin geleceğe kalamayacağı ve bir moda olarak gelip geçeceğini ifade etmiştir.

Kaynakça

- Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd. (1957a). İkinci yeni için ozanlar ne diyor. *Pazar Postası*. S. 5, 27 Ocak 1957.
- Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd. (1957b). İkinci yeni için ozanlar ne diyor. *Pazar Postası*. S. 6, 3 Şubat 1957.
- Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd. (1957c). İkinci yeni için ozanlar ne diyor. *Pazar Postası*. S. 7, 10 Şubat 1957.
- Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd. (1957ç). İkinci yeni için ozanlar ne diyor. *Pazar Postası*. S. 8, 17 Şubat 1957.
- Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd. (1957d). İkinci yeni için ozanlar ne diyor. *Pazar Postası*. S. 9, 24 Şubat 1957.
- Karaca, A. (2005). *İkinci yeni poetikası*. Hece Yayınları.
- Korkmaz, F. (2007). Pazar Postası'nın Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. [Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi].
- Korkmaz, F. (2008). Cemil Sait Barlas'ın hayatı, fikirleri ve gazeteciliği. *Uluslararası Gaziantep Araştırmaları (Sözlü, Kültür, Dil ve Edebiyat) Sempozyumu* (s. 1-5) içinde.
- Korkmaz, F. (2012). *İkinci yeni limanı pazar postası*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Korkmaz, F. (2014). Tokatlı bir yayımcı ve kuramcı Muzaffer Erdost. *Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu* (s.139-156) içinde.

Sonnotlar

¹ Bkz. Korkmaz, Ferhat (2014). “Tokatlı bir yayımcı ve kuramcı muzaffer erdost”. Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, 24-26 Eylül 2014, ss.139-156

² Bkz. Korkmaz, Ferhat (2008). “Cemil sait barlas'ın hayatı, fikirleri ve gazeteciliği” Uluslararası Gaziantep Araştırmaları (Sözlü, Kültür, Dil ve Edebiyat) Sempozyumu, 10-12 Nisan 2008, ss.1-5.

³ “İkinci yeni için ozanlar ne diyor” soruşturmasının metin içi atıf gösteriminde kolaylık sağlaması bakımından yazıya “Berk, İ, Cansever, E, Uyar, T., Çağlar, E.A. vd” şeklindeki kısaltmayla yer verilmiştir.

⁴ “İkinci yeni için ozanlar ne diyor”, *Pazar Postası*, Sayı 5, 27 Ocak 1957, s.6

⁵ ası: fayda

⁶ yır: şiir

⁷ tutumbilim: iktisat, ekonomi-politik

⁸ dörütçü: sanatçı

⁹ ası: fayda

¹⁰ görüt: müşahede

¹¹ nen: şey

¹² dök: ağırbaşlı, uslu

¹³ Hüsamettin Bozok (makale yazarının notu)

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Doç. Dr. Ferhat KORKMAZ

Çatışma Beyanı / Conflict Statement: Yazar bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisinin bulunmadığını, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan etmiştir.

Etik Beyanı / Ethical Statement: Yazar bu makalede “Etik Kurul İzni”ne gerek olmadığını beyan etmiştir.

Destek ve Teşekkür / Support and Thanks: Yazar bu çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmadığını beyan etmiştir.

Yayımlanan makalede araştırma ve yayım etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'nin editör ve yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.